

Revoluția din 1989, pe scurt

Moto: Desigur, mai există enigme: nu se știe, de pildă, ce culoare aveau ciorapii purtați de Laszlo Tokes în 16 decembrie 1989. În linii mari însă, credem istoria revoluției din Timișoara cunoscută. Se pare însă că presa dâmbovițeană postrevoluționară e de altă părere și va continua să dezbată cele două mari enigme pe care le-a născocit: enigma începutului revoluției și enigma găinii care a născut pui vii.

*(din conferința de presă a asociației "17
Decembrie" din 25 august 1994)*

Editura Partoș
Timișoara, 2025

Cuprins

<i>România în epoca Ceaușescu.....</i>	<i>3</i>
<i>Preambulul revoluției - cazul Tokes.....</i>	<i>12</i>
<i>Desfășurarea revoluției.....</i>	<i>16</i>
<i>Frontul salvării naționale.....</i>	<i>44</i>
<i>O experiență personală - revoluția după gratii.....</i>	<i>49</i>
<i>Teorii despre revoluția română.....</i>	<i>66</i>
<i>1989 - repere cronologice.....</i>	<i>72</i>

Ce a determinat mii de români să-și riște viața în lupta lor împotriva regimului comunist? este o întrebare la care cei mai tineri, care n-au trăit epoca Ceaușescu sau erau prea mici pe atunci ca să înțeleagă, nu găsesc totdeauna răspuns. O scurtă prezentare a situației din România de dinainte de revoluție e necesară.

Libertatea era inexistentă în acea perioadă. Ziarele, radioul sau televiziunea nu oglindeau decît punctul de vedere al regimului comunist. Programul de televiziune ținea doar două ore pe zi și cuprindea mai ales propagandă politică. Nu era România chiar așa săracă încît să nu-și îngăduie un program TV normal, măcar la nivel sîrbesc sau bulgăresc, dar regimul se temea că nu va putea controla în întregime ce se dă la TV. E mai lesne să controlezi o emisiune de 2 ore decît una de 20 de ore.

Pentru deținerea unei mașini de scris era nevoie de aprobare, care se dădea doar dacă se depunea la miliție o foaie dactilografiată cu toate caracterele mașinii. Autoritățile se temeau de eventuale manifeste contra regimului. Cum ar fi acceptat Ceaușescu internetul? Probabil nu l-ar fi acceptat deloc. Probabil n-ar fi acceptat nici înmulțirea computerelor, căci și cu ele se pot multiplica manifeste, mai ales dacă au imprimantă.

Cultul personalității președintelui Ceaușescu era atotprezent. Pretutindeni, la televiziune,

LIBRIS | We know books

radio sau ziare întâlneai comentarii despre cât de bun e președintele Ceaușescu, ce genial este dînsul, cum întreaga lume se rotește în jurul lui și cum întregul popor român își iubește președintele. În școli copiii erau învățați cîntece în care-l preamăreau pe Nicolae Ceaușescu.

Viața culturală era înăbușită de regimul politic. Era aproape imposibil să găsești ceva interesant de văzut la televiziunea română. Cenzura afecta chiar și muzica. Autoritățile respingeau unele feluri de muzică (rock, de pildă), chiar dacă textele erau inofensive din punct de vedere politic. Ca urmare, asemenea melodii erau foarte rare la radio sau TV.

Istoria era măsluită în școli și ziare. Una din direcțiile de falsificare a istoriei era creșterea rolului partidului comunist și al președintelui Ceaușescu în anumite evenimente istorice. Cărțile vechi nu erau disponibile la biblioteci decît unui cerc restrîns de inițiați care aveau aprobări speciale, tocmai pentru a nu lăsa adevărata istorie să fie cunoscută de marele public.

Chiar și literatura era cenzurată. Scriitorilor a căror operă nu dovedea “corectitudine politică” din punctul comunist de vedere li se interzicea să-și tipărească cărțile. Tălmăcirile din alte limbi erau foarte puține, și, desigur, se tălmăceau doar lucrări “corecte politic”.

Din cauza controlului strict asupra informației se găsea greu o carte bună de citit sau un film bun de văzut, chiar și despre subiecte nelegate de politică.

28 mai 1989: radio Budapesta face pentru prima oară cunoscută opiniei publice existența “cazului Tokes”. Arpad Gazda, unul din apropiații pastorului, descria astfel împrejurările respective: *“Prima noastră înfruntare cu securitatea a fost în 1988. La 31 octombrie, de ziua Reformației, am organizat în biserică un recital de poezie din Dsida Jenó. Dsida Jenó a fost un poet transilvănean interbelic care nu pot să spun că era interzis, dar o parte dintre poeziile lui nu puteau să fie publicate.*

Eu eram atunci membru în teatrul studențesc “Thalia”, care funcționa la Casa Studenților. Am organizat acel recital împreună cu prietenul Almas Telegdy și a fost un mare succes. Pentru 4 decembrie aveam programat al doilea spectacol.

Securitatea a făcut presiuni ca nu cumva membrii grupului Thalia să participe la cel de-al doilea spectacol. Cu toate acestea, în 8 noiembrie ne-am întâlnit în camera lui Zsolt Szilagy, care era membru Thalia (acum e parlamentar UDMR) și am hotărât să ignorăm aceste presiuni.

Patru dintre membrii Thaliei am participat și la spectacolul din 4 decembrie. După asta, grupul Thalia a fost desființat. Acest grup s-a reînființat în februarie 1989, dar noi, cei care participaserăm și la al doilea spectacol, am rămas excluși.

Numele lui László Tőkés a apărut în presa din Ungaria pentru prima oară legat de această problemă. Primul material la radio Kossuth a fost

scrisoarea lui Tőkés către episcopul de Oradea László Papp în care cerea sprijinul episcopului pentru noi, cei care am fost persecutați fiindcă participasem în biserică la serbarea Zilei Reformației. Scrisoarea, împreună cu răspunsul lui László Papp, a fost citită la radio Budapesta în mai 1989”¹.

De menționat că, imediat după acea emisiune la radio Budapesta, cei 4 studenți care fuseseră excluși din trupa “Thalia” au fost reprimiți².

După 28 mai 1989, mass-media maghiară va urmări constant situația lui Laszlo Tokes, iar în curînd și postul de radio Europa Liberă va populariza existența acestui dizident. Un moment important în creșterea importanței mediatice a cazului Tokes l-a constituit difuzarea unui interviu cu acesta la televiziunea maghiară, în 24 iulie 1989. Pe lîngă problema serbării “zilei reformației”, Tokes iritase autoritățile și cu un protest legat de planul ceaușist de sistematizare al satelor.

În august 1989 episcopul reformat din Oradea, Laszlo Papp, a dispus mutarea lui Tokes în satul Mineu din județul Sălaj, numind la Timișoara un alt preot (Botond Makay). Tokes refuză să accepte decizia episcopală. Ca urmare, Episcopia Oradea a încetat să-i plătească salariul și a deschis un proces prin care cerea evacuarea preotului din

¹ Marius Mioc - “Revoluția, fără mistere”, Editura Almanahul Banatului, Timișoara 2002, pag. 23-24

² Ziarul “Kronika” (Cluj) din 18 decembrie 1999